

17.3 VEZELS van PLANTEN - van netel tot neteldoek

Volgens dit proces kunnen ook netels klaargemaakt worden voor het spinnen, niet alleen voor 'neteldoek' , ook voor zakkengoed, touwen en zeildoek, tot het meest verfijnde tafellinnen. De bladeren kunnen gebruikt worden om te stoven als spinazie, om thee te maken, soep, toevoeging bij andere gerechten.

Er is een 5.900 jaar oude, verkoolde bol garen van linnen of netel gevonden in Marin-Epagnier / Préfgier (Zwitserland). Landbouw en textiel zijn ouder dan we vermoeden.

Tegenwoordig wordt veel kaasdoek van katoen gemaakt. Als het heel dun en in kleding toegepast is wordt het ook Mull genoemd.

Sterke garens

Tamboerkesgaren Frans: fil tambours, omdat het geglansd wordt op trommels) of **ijzergaren** is stevige twee- of driedraads getwijnde linnendraad om zeil te naaien, knopen op zetelkussens, werkkledij en lederen jassen vast te maken.

Schoenmakersgaren of **pekgaren** werd door schoen- en zadelmakers zelf gemaakt van stevige hennep (kemp) of vlas garendraden. Die werden door rollen deels ont-twijnd en samengevoegd, en bestreken met pek in (ca. 8%?) olie verwarmd en verdund. Daarna werd de draad met vet leder, snel wrijvend gladgestreken en daardoor ook verwarmd om de pek er in te laten dringen.

In sommige oude geschriften wordt pek ook als (h)ars omschreven??

Beide sterke garens worden nog in paardenmanen gebruikt voor siervlechtwerk bij shows.

Gebundeld of getwijnd allicht ook bruikbaar als boogpees , best met omwikkelingen (betakeling) ter bescherming op de meest gevoelige plaatsen, de raakpunten met boog en pijl. Schiemansgaren of takelgaren wordt doorgaans ook geteerd of gewaxt. Ik zie geen verschil met pekgaren, behalve dat hiervoor tegenwoordig ook vaak kunststof gebruikt wordt. Schiemansgaren was volgens Van Dale 1898 nog los, grof garen uit oud touwpluis ter omwoeling der touwen.

♪ Iemand die met planten praat een dovenetel geven, is nooit grappig

17.3.1 Vlas vlaagt Vlaamse vlijt

Vlas (*Linum usitatissimum*) is een plant uit de vlasfamilie (Linaceae). Het is een gewas dat al lang verbouwd wordt. Ruim 4.000 jaar voor Christus werd in Mesopotamië, het huidige Irak, al vlas geteeld. Ook bekend is zeildoek dat door de Romeinen gemaakt was uit Gallisch linnen.

Er zijn blauwbloeiende en witbloeiende rassen. Er zijn er met bruine en met gele zaden. De zaden zijn ongeveer 5 mm lang. Er zijn rassen voor 📖 vezelvlas die al meer dan zesduizend jaar geteeld worden voor linnen, en andere voor lijnzaadolie: 📖 olievlas.

Die laatste zijn korter en meer vertakt dan die van vezelvlas. Ze worden verbouwd voor de zaden waar olie uit gewonnen wordt.

De vezel bestaat uit een bundel cellen, waarvan de celwand verdikt is met cellulose. Om de vezelbundel zitten gelignificeerde cellen, de houtpijp. De vezels zijn 2 tot 3 maal sterker dan die van katoen, maar minder elastisch.

De groeicyclus van de vlasplant is kort. Tussen het zaaien in maart – april en de oogst in juli verlopen amper 100 dagen. De plant is tegen eind juni volgroeid en dan goudgeel gekleurd. Daarna begint de bloei, die de vlasvelden blauw, wit en lila kleurt. Elke vlasplant bloeit slechts één dag.

Er wordt geoogst in de tweede helft van juli. De plant is tussen de 80 en 120 cm lang.

De vlasplant wordt met de wortel uit de grond getrokken om een zo lang mogelijke vezel te hebben. Dan werd het vlas in schoven of hagen gezet om te **drogen**.

Vroeger kocht je niet zoals nu een pakketje keukenhanddoeken. Het design (vaak rood-wit geblokt of gelijnd) werd in een rol linnen van 2 handdoeken breed vervaardigd. Je kocht een lap van 6 delen, die dan als tafellaken werd gebruikt. Later volgde een cascade, na veel gebruik. De lap werd in stukken geknipt en omgezoomd tot keukenhanddoeken. En was er eentje tot op de draad versleten, dan waren de resten nog goed genoeg om vaatdoeken, poetsdoeken, ovenwanten of –lappen van te maken.

17.3.2 Rapen, repelen en roten

Vroeger werd het vlas eerst opgeslagen in vlasschuren. Daarna werd het ontzaad of **gerepeld**. 📖 Voor het verwijderen van de bast moet het vlas daarna **geroot** worden. Roten is het laten weggroten van de binnenstengel, waarbij de vezels intact blijven. Dat gebeurde in de rivier. Ook vennen, waarvan sommigen nog steeds 'Rootven' heten, werden hiervoor gebruikt. Later werd het rootproces in betonnen bakken uitgevoerd. Daarin werd het vlas 100 uur in water van 37,8 °C ondergedompeld. Het duurde 6 tot 10 dagen vooraleer het vlas 'gaar' was, en op het laatst werd 2 tot 3 maal per dag een stengel vlas uit de put getrokken om het proces te controleren. Het uit de putten halen van het vlas was een enorm smerig en stinkend karwei. 📖

Dit proces leverde de mooiste kwaliteit linnen op. Het vlas had nogal eens last van vlaskoorts, veroorzaakt door de boterzuurbacterie die bij het roten vrijkwam.

Tegenwoordig gebeurt de oogst machinaal en wordt het vlas plat op de grond gelegd waar het rotingsproces begint. Hierdoor wordt de pectine die de vezels bijeenhoudt